

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Možnosti uplatnění profese sociálního pedagoga na trhu
práce**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
doc. PhDr. Bohumíra Lazarová, PhD.

Vypracovala:
Michaela Kršková

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Možnosti uplatnění profese sociálního pedagoga na trhu práce“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 11. 4. 2009

.....
Michaela Kršková

Poděkování

Děkuji paní doc. PhDr. Bohumíře Lazarové, PhD. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracovávání mé bakalářské práce.

Michaela Kršková

Obsah

Úvod	5
Teoretická část	6
1. Pojem sociální pedagogika	6
1. 1 Definice sociální pedagogiky	6
1. 2 Pojetí sociální pedagogiky	10
1. 3 Mezioborové vztahy sociální pedagogiky	13
2. Historie oboru sociální pedagogika a její vývoj	16
2. 1 Historický vývoj oboru sociální pedagogika obecně	16
2. 2 Vývoj sociální pedagogiky v České republice	17
3. Možnosti studia sociální pedagogiky v České republice	20
3. 1 Přehled vysokých škol nabízející studium oboru sociální pedagogika	21
3. 2 Profil absolventa studijního oboru sociální pedagogika	26
4. Profese sociálního pedagoga	30
4. 1 Kompetence a pracovní činnost sociálního pedagoga	30
4. 2 Model profese sociálního pedagoga	32
4. 3 Podmínky pro výkon profese	33
4. 4 Uplatnění sociálního pedagoga v praxi	34
Empirická část	40
Závěr	49
Resumé	51
Anotace	52
Seznam použité literatury	53

Úvod

Stěžejní problematikou bakalářské práce jsou možnosti uplatnění absolventů vysokoškolského studijního oboru sociální pedagogika na trhu práce v České republice.

Pojetí zmíněného oboru zatím nenabýlo zcela konkrétních rysů, neboť se stále ještě vyvíjí a krystalizuje. Stejně tak se stále ještě vyvíjí profil absolventa oboru sociální pedagogiky a jeho kompetence. Řada vysokých škol v České republice nabízí možnost studia v oboru sociální pedagogiky a každá z těchto škol nabízí určité specifické zaměření oboru.

Škála uplatnění absolventa oboru sociální pedagogiky je velmi široká a prolíná se napříč rezorty jednotlivých ministerstev, počínaje Ministerstvem vnitra, Ministerstvem spravedlnosti, Ministerstvem pro regionální rozvoj v oblasti neziskových organizací a občanských sdružení až k Ministerstvu práce a sociálních věcí. V omezenější míře je to uplatnění v resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva zdravotnictví.

Působnost profese sociálního pedagoga není omezena pouze na oblast výchovně vzdělávací, ale velký důraz je kladen na multioborovost, počínaje poradenstvím, přes vychovatelství, prevenci sociálně patologických jevů a organizace volnočasových aktivit dětí a mládeže, multikulturní výchovu až do oblasti resocializace. O možnostech uplatnění profese sociálního pedagoga se stále diskutuje a proto zmíněné téma zasluhuje pozornost širší odborné veřejnosti.

Cílem práce je pojednat o možnostech uplatnění absolventa oboru sociální pedagogika v současné situaci na trhu práce podle stávajících společenských potřeb v závislosti na proměnách společnosti samé. V práci jsou formulovány základní charakteristiky a definice oboru sociální pedagogika, pohled do historie sociální pedagogiky a možnosti studia tohoto pedagogického oboru, jehož existence je v České republice poměrně krátká.

Cílem empirické části je zjištění míry využitelnosti znalostí a dovedností nabytých během studia v praxi z pohledu vybraného absolventa oboru sociální pedagogika. Empirická část byla nazvána „Absolvent oboru sociální pedagogika v praxi“.

Teoretická část

1. POJEM SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA

Sociální pedagogika se na první pohled může jevit jako relativně nový společenskovědní obor, který se teprve krystalizuje jak v souvislosti s definicí oboru samého, tak i s jeho obsahem, pojetím a metodologií. V minulosti již byly položeny základy pro vývoj tohoto oboru, nicméně poválečný vývoj v České republice přispěl k přerušení kontinuity rozvoje sociální pedagogiky a je tedy nutné hledat kořeny a na nich stavět nové přístupy k oboru. Jednou z možností je čerpat z přístupů a poznatků našich zahraničních sousedů.

Existuje mnoho nejednotných přístupů k předmětu sociální pedagogiky a oblasti jejích zájmů. Tato nejednotnost jejího pojetí vyplývá ze specifík pojetí sociální pedagogiky v jednotlivých evropských zemích, jako je například Polsko či Německo.

1. 1 Definice sociální pedagogiky

Nejednotnost pojetí oboru sociální pedagogiky je patrná z celé škály existujících definic oboru samého, z nichž některé uvádím:

„Sociální pedagogika je speciální (podle některých autorů aplikovaná) pedagogická disciplína s poněkud zvláštním charakterem a tím je transdisciplinárnost. V širším pojetí se tato disciplína zaměřuje nejen na problémy patologického charakteru marginálních skupin částí populace ohrožených ve svém rozvoji a potencionálně deviantně jednajících, ale především na celou populaci ve smyslu utváření souladu mezi potřebami jedince a společnosti na utváření optimálního způsobu života dané společnosti (Kraus; Poláčková, 2001, s. 3).“

Sociální pedagogika je *odvětvím aplikované pedagogické disciplíny*, její působnost není zaměřena pouze na oblast vzdělávání v rámci školských institucích a neomezuje se jen na populaci dětí a mládeže, její pojetí je mnohem širší.

Modifikovaná podoba sociální pedagogiky má teoretickou základnu v mnoha společenskovedních disciplínách, v sociologii, psychologii, pedagogice a právních vědách. Obor se orientuje na řešení problémů lidského soužití. Jedná se o tzv. hraniční disciplínu, která úzce souvisí s řadou akademických i praktických disciplín, které se zabývají životem člověka. Sociální pedagogika se v tomto pojetí zaměřuje zejména na oblast výchovy a pomoci rodinám s problémovými dětmi, stejně jako na oblast rizikových a sociálně znevýhodněných skupin a na oblast nepřízpůsobivých jedinců. Obecně tedy lze konstatovat, že se primárně zaměřuje na oblast práce s jedinci a skupinami ohroženými určitými negativními jevy ve vyšší míře než ostatní populace (Vávrová, 2003, s. 32).

Sociální pedagogika je pedagogická disciplína, která na základě exaktních poznatků řeší vztahy výchovy a společnosti, podílí se na vymezování cílů výchovy, zkoumá výchovné aspekty socializačního procesu a přispívá k rozvoji osobnosti ve výchovně vzdělávacím procesu v rodině, škole a ve volném čase (Baláž, 1991, s. 610).

Předmět oboru sociální pedagogika

„Výchovu a vzdělání nemůžeme oddělit od sociálních otázek a ponechat je pouze v oblasti tradiční školní pedagogiky, neboť sociální pedagogika v sobě zahrnuje jak makrosociální, tak i mikrosociální hledisko výchovy. Sociální pedagogika se zaměřuje na vztah jedince a společnosti, otázky socializace jedince a jeho případnou resocializaci a současně též na vlivy prostředí (Štáva, 2000, s. 122).“

Teoretické přístupy

Nejednotnost, obdobně jako je tomu u definice oboru, je zřejmá z celé řady možných teoretických přístupů k modelu sociální pedagogiky, některé z nich zde uvádím:

Model teoretický přístupů k předmětu sociální pedagogiky podle **K. Gally** (1967):

- k objektu výchovy, uvažuje působení na celé sociální skupiny, ne pouze individualistické působení na jedince;
- k formám, metodám a podmínkám výchovy - působení v mimoškolním prostředí, tj. lokální prostředí, rodinné prostředí atd. ;
- k cílům výchovy, zdůrazňuje formování společnosti v duchu sociální etiky;

- ve vztahu k sociální pomoci, filantropické tendence jako součást celkové péče o specifické okruhy populace); (in Kraus, 1996, s. 117).

S rozdílným přístupem se setkáváme u **Z. Bakošové** (1994), která chápe sociální pedagogiku jako:

- pedagogiku prostředí objasňující vztah výchovy a prostředí;
 - pedagogiku zkoumající formování člověka;
 - pedagogiku výchovy, jako pomoc všem věkovým kategoriím;
 - pedagogiku zabývající se odchylkami sociálního chování;
- (in Kraus, 1996, s. 117-118).

Z odlišného úhlu nahlíží na sociální pedagogiku **L. Pecha** (1993) :

- ve smyslu metodologickém - přístup k různým výchovným situacím a k výchovnému procesu jako k sociálnímu jevu, který odráží proměny společnosti;
- označuje sociální pedagogiku jako vyučovací předmět, který postupně nahrazuje teorii výchovy;
- pedagogická disciplína zaměřená na výchovnou oblast s důrazem na prostředí a mimoškolní aktivity (in Kraus, 2007, s. 137, 138).

Pojetí **L. Pechy** bylo rozšířeno o polohu čtvrtou, a sice sociální pedagogika jako studijní a profesní obor, kdy je sociální pedagogice podřízena celá řada dalších vědních disciplín pedagogických, psychologických, sociologických apod.

Nejširší pojetí nabízí **J. Hroncová**, kdy se sociální pedagogika odráží v různých přístupech jako:

- normativní věda zkoumající společenské cíle výchovy, tedy výchovné ideály ve vztahu k dané společnosti (P. Natorp);
- věda zkoumající vztah výchovy a prostředí, a pedagogika péče (H. Radlinská, H. Nohl, M. Přadka);
- odpověď na problémy moderní společnosti (H. Marburgerová);
- vědu o všech sociálních aspektech výchovy (O. Baláž, B. Kraus);

- jako terciární výchovná instituce, jejímž jádrem je sociální pomoc dětem a mládeži (J. Schilling);
 - věda zabývající se odchylkami sociálního chování (H. Huppertz, P. Gabura);
 - věda zkoumající otázky výchovy člověka, jeho právního nároku na výchovu a vzdělání (H. Lukáš, J. Mees);
 - teorie sociální práce (P. Ondrejko);
- aplikace konkrétní sociální etiky a rozvíjení výchovy a prosociálního chování (Š. Strieženec); (in Kraus, Poláčková, 2001, s. 4).

Aktuální cíle sociální pedagogiky

V současné chvíli lze vymezit aktuální cíle sociální pedagogiky takto:

- ujasnit a sjednotit terminologii,
- vyjasnit a vymezit předmět zkoumání,
- akceptovat globální problémy společnosti (generační, etnické, ekologické atd.),
- přispívat k utváření zdravého životního způsobu (zájmová orientace, programy prevence, zvládání náročných životních situací, rozvíjení sociální kreativity atd.),
- rozpracovat formy a specifické metody sociálně výchovné činnosti,
- zpracovat profesiogram sociálního pedagoga,
- vyvíjet maximální snahu o uplatnění poznatků v praxi (jak v oblasti působení specifické profese sociálního pedagoga, tak v působení učitele a ostatních výchovných pracovníků) (Kraus; Poláčková, 2001, s. 5).

U B. Krause též nalézáme problémy, které by měla sociální pedagogika řešit a kde by měla nacházet uplatnění. Jde o následující roviny:

- vlastní výchovná činnost (především spojená s ovlivňováním volného času),
- sociálně výchovná práce v nejrůznějších výchovných zařízeních včetně škol,
- činnost reedukační a resocializační (včetně penitenciární a postpenitenciární péče),

- činnosti poradenské a depistážní,
- organizování různých akcí (táborů, kurzů atd.),
- tvorba programů a projektů,
- vzdělávání (sociálních a výchovných pracovníků), osvěta (rodičovské veřejnosti),
- vědeckovýzkumná činnost (v rámci resortních institucí, vysokých škol, občanských sdružení apod.) (Kraus; Poláčková, 2001, s. 6).

„Sociální pedagogika v zájmu svého sebeurčení, sebezáchovy a naplňování svých velkých cílů se musí chovat jako všechny okolní oborové disciplíny. Musí vyvíjet činnost jak vědecko poznávací a vysvětlovací, tak i prakticko realizační. To vše ve velmi dobré kvalitě, množství a soustavně (Hřebíček, 2000, s. 9).“

1. 2 Pojetí sociální pedagogiky

Dalším důkazem o různorodém uchopení oboru je nahlížení na sociální pedagogiku v užším a širším slova smyslu a vztahové souvislosti mezi sociální pedagogikou a sociální prací, jakožto mezi dvěma hraničními disciplínami.

Uvádím zde také charakteristiku sociální pedagogiky jako vědní disciplíny a její předmět.

Pojetí sociální pedagogiky v širším slova smyslu

„Sociální pedagogika se nezaměřuje pouze na problémy patologického charakteru, marginálních skupin, částí populace ohrožených ve svém vývoji a potencionálně deviantně jednajících, ale především na celou populaci ve smyslu vytváření souladu mezi potřebami jedince a společnosti, na utváření optimálního způsobu života v dané společnosti (Kraus; Poláčková, 2001, s. 3).“

Jde tedy o pojetí v rozsahu od pedagogické sociologie, přes výchovné teorie, problematiku mimoškolního výchovného působení, sociální péči, volnočasovou výchovu až k osvětové práci. Jde o disciplínu, která v sobě nese souvislosti s dalšími společenskovědními obory, jako jsou psychologie, sociologie a teorie výchovy. Odtud pramení *transdisciplinárnost* sociální pedagogiky.

V širokém pojetí se zaměřuje na vzájemný vztah jedince a prostředí a jejich vzájemnou interakci, reaguje na změny prostředí a tím i na změny podmínek výchovy. Zaměřuje se také na tzv. pedagogizaci prostředí, tj. výchova samotným prostředím. Autoři, kteří se k tomuto širšímu pojetí přiklání jsou: **K. Mollenhauer, R. Wroczynski, A. Kamiński, H. Lukas, O. Baláž** (Kraus, 1996, s.118-119).

Pojetí sociální pedagogiky v užším slova smyslu

Sociální pedagogika je chápána zejména jako okruh pomoci, která se zaměřuje na oblast etopedie, tedy na pomoc lidem s výchovnými poruchami, potencionálně ohroženým skupinám lidí na okraji společnosti, tedy jedincům ohroženým sociálními deviacemi a lidem jinak sociálně znevýhodněným. Jde spíše o polohu přímé sociální pomoci, než o snahu vytváření zdravého způsobu života ve společnosti.

Tento úhel pohledu na sociální pedagogiku nalézáme u **J. Prokopa**, který sociálnost chápe jako velmi labilní produkt společnosti, který je zdrojem řady konfliktů a ani moderní sociální společnost není schopná nerovnosti mezi sociálními skupinami odstranit. A právě zde autor spatřuje pole působnosti sociální pedagogiky a sociální práce (Kraus; Poláčková, 2001, s. 4).

Jde tedy o prevenci a terapii sociálních deviací jedinců a sociálních skupin.

Někteří z autorů, kteří se přiklání k tomuto pojetí sociální pedagogiky: **Z. Moucha, P. Klíma, S. Klapilová, H. Marburgerová** (Kraus, 1996, s. 119).

Souvislost mezi sociální pedagogikou a sociální prací

Tento vztah je velice úzký. V České republice prochází obdobně bouřlivým obdobím jako samotná sociální pedagogika. Oba dva obory se vyprofilovaly jako samostatné a to nejen v oblasti aplikace, ale i v oblasti školské přípravy. „*Sociální práce je charakterizovaná jako obor zabývající se činnostmi, kterými předcházíme nebo jimi upravujeme problémy jedinců (skupin) vznikající z konfliktů potřeb jedince a společenských institucí, se záměrem zlepšovat kvalitu života.*“

Sociální pedagogika bývá také chápána jako teoretická část, zatímco sociální práce je spíše praktickou aplikací v oblasti sociální pomoci, výchovy a nápravy. Tyto dva obory jsou hraniční a v některých momentech se rozdíl mezi nimi stírají. Jde o určitou formu realizace sociální politiky státu.

V německy mluvících zemích tyto dvě disciplíny zcela splývají, zatím co v anglofonních zemích se jedná o disciplíny striktně diferenciované, v Polsku a na Slovensku jde o koexistenci obou oborů. V České republice je uplatňován třetí model pojetí vztahu obou disciplín (Kraus; Poláčková, 2001, s. 15, 16).

Charakteristika sociální pedagogiky jako vědní disciplíny

Sociální pedagogika je disciplína aplikovaná a praktická, jejímž spektrem zájmu jsou všechny věkové kategorie populace. Primárně se hovoří o působnosti v oblasti sociálně pedagogické prevence a sociálně pedagogické terapie (Kraus, 1996, s.121) .

V oblasti *sociálně pedagogické prevence* se jedná se o teoretické analýzy vlivu různých typů prostředí na formování osobnosti jedince. Tedy zkoumání jednotlivých typů lokalit a různých sociálních skupin. Z těchto poznatků lze pak vyvozovat možnosti jejich praktického využívání, jako je primární prevence odehrávající se na bázi formování zdravého životního způsobu populace a sekundární prevence vyhledávání potencionálně sociálně patologicky jednajících lidí. Jde o stimulaci žádoucích forem podnětů a inhibici, tedy potlačení, těch nežádoucích.

V oblasti *sociálně pedagogické terapie* jde o výchovné a převýchovné působení aplikované v určitých situacích. Středem zájmu jsou zde lidé, kteří mohou být z hlediska fungování společnosti problematičtí. Jedná se o možnosti uplatnění poznatků z oblasti sociální pedagogiky v nápravně výchovných zařízeních, výchovných ústavech a léčebnách, která jsou takto sociálně postiženým lidem určena (Kraus, 1996, s. 122).

Sociální pedagogika je disciplína charakterizovaná dvěma dimenzemi:

- **dimenzí sociální** – určená společenskými podmínkami a situací v dané společnosti,
- **dimenzí pedagogická** – určená pedagogickými prostředky minimalizující rozpory v socializaci jedinců či skupin.

Sociální pedagogika pojednává o tom, jak optimalizovat a usměrňovat životní situace procesy s akcentem na vnitřní potenciál jedince a jeho individualitu. Centrálním tématem, které se prolíná celým obsahem sociální pedagogiky je rozvoj sociální kreativity, aktivizace sil každého vychovávaného (Kraus, 2000, s. 70).

1. 3 Mezioborové vztahy sociální pedagogiky

Již v úvodu bylo zmíněno, že sociální pedagogika je společenskovědní disciplínou s *transdisciplinárním* charakterem. To znamená, že se úzce váže k mnoha dalším disciplínám, s nimiž se v různé míře překrývá, existuje také celá řada hraničních disciplín. Tyto obory napomáhají pochopení mnoha jevů a souvislostem, se kterými sociální pedagogika pracuje. *Mezioborovost* se netýká pouze věd společenskovědního charakteru, nýbrž celé palety vědních oborů od např. sociologie až k oborům medicínským. Kromě spolupráce s jednotlivými vědními disciplínami se jedná také o vymezení místa sociální pedagogiky samé v systému vědních disciplín.

- **Sociologie** objasňuje principy fungování společnosti, její strukturu a procesy, souvislosti mezi společenskými jevy s nimiž sociální pedagogika pracuje a které je nutné poznat a pochopit, aby odkryly zákonitosti vývoje společnosti a jednotlivých společenských fenoménů. Zde se ukazuje komplexnost a mnohvrstevnatost sociálních problémů a jevů. Z hraničních oborů je to např. sociologie výchovy, sociologie rodiny, sociologie dětí a mládeže a v neposlední řadě i sociální patologie.
- **Psychologie** odhaluje celou škálu procesů probíhajících vně každého jedince a to v souvislostech navazujících jak na jeho vnitřní dispozice, tak i na vnější prostředí jedince. Jde o pochopení osobnosti vychovávaného, jeho chování, prožívání a vztahu k ostatním. Souvislosti nejen v oblasti psychologie obecné, ale i psychologie vývojové, sociální a pedagogické.
- **Biologie člověka** a další medicínské disciplíny - odhalení biologické stránky existence každého jedince, vliv genetických dispozic na vývoj jeho osobnosti. Úzká vztah má k neurologii, psychiatrii, sociálnímu lékařství apod.
- **Antropologie**, zejména antropologie kulturní a antropologie sociální, neboť existence každého jedince je zasazena do určitého konkrétního časového a prostorového rámce. Z hlediska multikulturního vývoje společnosti jde o poznávání a pochopení jiných kultur, o porozumění a toleranci.
- **Filozofie**, jež je východiskem pro všechny vědní disciplíny. Nabízí primární odpovědi na otázky existence člověka, společnosti, přírody a jejich vzájemných

vztahů mezi sebou i k sobě samým. Nedílnou součástí filosofie je etika, která by měla být základní složkou jakékoliv výchovně vzdělávací práce.

- **Ekonomie** poskytuje informace o tvorbě a získávání hmotných statků, systémech modelů přerozdělování, fungování terciární neziskové sféry a financování organizací zaměřených na sociální a výchovně vzdělávací politiku a pomoc.
- **Pedagogika** poskytuje souvislosti ne jen v oblasti vzdělávací, ale zejména v oblasti výchovné. Odtud pramení souvislosti s obecnou pedagogikou, teorií výchovy, didaktikou, speciální pedagogikou (zejména s etopedií), pedagogikou volného času, andragogikou a dalšími výchovnými pedagogickými disciplínami.
- **Právo** a obory z oblasti právních disciplín, které úzce kooperují se sociální pedagogikou, zejména z oblasti rodinného práva, občanského, trestního práva a sociální politiky státu. Znalosti z právních oborů se týkají zejména poradenské činnosti sociálního pedagoga.
- **Politologie** přispívá k pochopení úlohy státu v oblasti výchovně vzdělávací a sociální.
- **Teologie** napomáhá tvorbě správné hodnotové orientace, prohloubení duchovní stránky života a etických zásad výchovně vzdělávacích pracovníků.
- **Ekologie** se ukazuje jako nutnost, kdy je třeba věnovat pozornost působení člověka a celé společnosti na životní prostředí a to ve formě ekologické výchovy jedince a celé společnosti.
- **Sociální práce** a její vztah k sociální pedagogice je zpracován v kapitole o pojetí sociální pedagogiky.

„Sociální pedagogika se opírá o celý systém vědních disciplín. Je prostupována a prostupuje obecnou pedagogiku, psychologii, sociologii, medicínu, právo, antropologii, filozofii, ekonomii, politologii, religionistiku. Je těmito doménami jednak vstřebávána a na druhé straně jejich prostřednictvím rozšiřuje svoji aplikační působnost. Tímto svým postavením v rámci mezipředmětových vztahů může sociální pedagogika zvýšit svoji praktickou šanci fungovat společensky jako životní pomoc, cesta porozumění, nástroj zhodnocování volného času, pomocník realizace zvláštní péče, forma prevence některých sociálně patologických jevů (Sekot, 2003, s. 96).“

Je v podstatě nemožné jednoznačně vymezit obsah oboru sociální pedagogika. Barvitě spektrum jejího pojetí pramení z celé řady možných definic oboru, pojetí v širším či užším smyslu, přístupu jednotlivých autorů k vymezení předmětu, či teoretických přístupů a aktuálních cílů sociální pedagogiky tento úkol ještě znesnadňuje.

Někdy je sociální pedagogika chápána jako opak pedagogiky individuální. Nicméně sociálnost je vlastností typickou pro lidskou společnost.

„Pojem sociální může být chápán jako jakékoliv jednání směřující k jinému jedinci nebo skupině v lidské společnosti (Němec, 2002, s. 13).“

Jedná se tedy společenskovědní obor zaměřený nejen na oblast výchovy, pomoci, prevence ale i na další oblasti společensky potřebných aktivit vyplývajících ze současného stavu společnosti a jejího budoucího vývoje.

2. HISTORIE OBORU SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA A JEJÍ VÝVOJ

2.1 Historický vývoj oboru sociální pedagogiky obecně

Pojem sociální pedagogika se stal hojně používaným a v mnoha pádech skloňovaným termínem v několika posledních desetiletích. To by mohlo vytvářet iluzi, že jde o obor v našich zemích zcela nový, avšak není tomu tak.

Sociální pedagogika není v žádném případě novým vědním oborem. Jde o disciplínu, jejíž počátky sahají až do období antiky. Antičtí filozofové jsou nositeli mnoha myšlenek, které přetrvaly dodnes, a které jsou neustále platné. Jedna z nich, s níž můžeme spojit pojem sociální pedagogika je ta, že výchova musí akceptovat a zohledňovat zájmy společnosti.

S myšlenkou harmonizace výchovy a společenských potřeb se setkáváme už ve *starověkém Řecku*. Jedná se zejména o díla řeckých filozofů **Aristotela** a **Platona**. Platon ve svých myšlenkách zdůrazňuje sociální funkci výchovy. Zaměřuje se na principy fungování státu ale chybí zde ideje soucitu a filantropismu.

Ideu pomoci nalzáme až v díle římského filozofa a politika **Seneky**.

Období středověku je charakterizováno ideovými principy křesťanství. Pomoc potřebným probíhá nahodile až živelně. Vztahem k chudým se ve svých dílech zabývá např. **T. Akvinský**.

Renesance a humanismus se nese v duchu odklonu člověka od Boha. Ve výchově je zdůrazňován přirozený vývoj lidské individuality.

Období osvícenství, v souvislosti se společenskou situací 18. století, přináší filozofická východiska sociální pedagogiky. Možnosti, moc a sílu výchovy zdůrazňují *francozští encyklopedisté* **C. Helvetius**, **D. Diderot**, **F. Voltaire**.

Nelze opomenout postavu českého pedagoga **J. A. Komenského**, který mimo jiné rozpracovává ideu vlivu prostředí na výchovu (Kraus, 2008, s. 9, 10).

M. Přadka a kolektiv situuje počátky sociální pedagogiky do *období osvícenství*. Důležitým obdobím z hlediska vývoje oboru je *období po třicetileté válce*, kdy dochází k řadě celospolečenských změn v Evropě. Jedná se zejména o hospodářský

a průmyslový rozvoj se všemi jeho pozitivními i negativními dopady na společnost i jedince.

Primárně však nalézá kořeny oboru sociální pedagogika v *Německu* v díle **K. Mollenhauera** *Úvod do sociální pedagogiky* (Přadka a kol. , 1998, s. 5).

Oba autoři, Kraus i Přadka, se shodují na významu osobností, které jsou považovány za jedny ze zakladatelů oboru sociální pedagogiky. Je to švýcarský pedagog **J. H. Petalozzi** a německý filozof **P. Natorp**. Vliv na vznik tohoto oboru měl nepochybně i zakladatel sociologie **A. Comte**.

O sociální pedagogice jako takové můžeme hovořit *od 19. století* v souvislosti se jménem německého pedagoga **A. Diesterwega**, který ve svém díle *Rukověť vzdělání pro německé učitele* termín sociální pedagogika použil, ale blíže jej nespecifikoval ani nedefinoval (Klapilová, 1996, s. 7).

Další zemí s hlubokými kořeny v oblasti sociální pedagogiky je *Polsko*. Za zakladatelku je považována **H. Radlinská**, která se primárně věnovala osvětové práci v oblasti rozšíření vzdělání zejména na zaostalém polském venkově (Kraus, 2008, s.12).

Kraus i Přadka zdůrazňují souvislosti vzniku sociální pedagogiky se společenskou situací 2. poloviny 19. století zejména s jevy související s industrializací, jako je např. migrace obyvatelstva, dětská práce, negramotnost, výskyt sociálně patologických jevů a v neposlední řadě adaptace lidí na nové životní podmínky ve městech.

2. 2 Vývoj sociální pedagogiky v České republice

Za zakladatele sociální pedagogiky v českých zemích je považován **G. A. Lindner** se svými díly z oblasti pedagogiky a sociální psychologie. Významné pro formování sociální pedagogiky je dílo *Paedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním*, v němž rozvíjí ideje o sociální funkci výchovy.

V dalším období, bohužel, nenalézáme pokračovatele Lindnerova odkazu.

K sociologickým základům pedagogiky přispívá **A. I. Bláha** se svou publikací *Sociologie dětství*, v níž řeší problematiku prostředí a jeho vlivu na rozvoj osobnosti.

F. Štampach se ve svém díle *Dítě nad propastí* zamýšlí nad problematikou toulavých dětí. **P. Pitter** se zabývá otázkou etnických menšin a ochranou jejich dětí. **S. Velinský** vymezuje obor a jeho úkoly v monografii *Individuální základy sociální pedagogiky* (Kraus, 2008, s. 15, 16).

M. Přadka zmiňuje osobnost **T. G. Masaryka**, který se ve svých dílech zamýšlí nad společenskými neduhy, jako je například alkoholismus, sebevražednost, nerovnoprávnost a tzv. sociální choroby. Řešením je jakási spontánní pedagogická svépomoc ve formě kroužků, spolků, organizací a hnutí, která si kladou za cíl povznesení morální a sociální (Přadka a kol. , 1998, s. 11).

Období po roce 1948 je ve znamení úpadku všech sociologických a sociálně pedagogických věd. Tu a tam se sporadicky objevují díla zaměřená na tuto oblast.

Průlomem je kniha **K. Gally** *Úvod do sociologie výchovy*, v níž se autor zabývá sociální funkcí výchovy a různým pojetím sociální pedagogiky.

Takto vznikající sociální pedagogika vychází z principů a tradic polské sociální pedagogiky, která nebyla ve svém vývoji přerušena. Dokladem je slovenský překlad knihy **R. Wroczyńského** *Sociální pedagogika* (Kraus, 2008, s. 17).

O utváření nového obsahu oboru sociální pedagogika usilují zejména **O. Baláž** a **M. Přadka**. Jejich koncepce oboru je založena na tezi, že prostředí je významným činitelem pro utváření osobnosti (Klapilová, 1996, s. 11).

K obratu dochází teprve v souvislosti se změnou společenských poměrů *po roce 1989*.

„*Sociální pedagogika v Česku vstupuje masivně na scénu společensky prospěšných aktivit teprve v nedávné době. Činí tak s vysokými aspiracemi, jak ve službách člověku jako individu, tak i celé společnosti v její globální kultivaci* (Hřebíček, 2000, s. 9).“

Jedno z prvních polistopadových vymezení sociální pedagogiky je od **L. Pechy**, které je uvedeno v předchozí kapitole Pojem sociální pedagogika. V téže kapitole jsou uvedena vymezení od dalších autorů činných v oblasti sociální pedagogiky.

Jde o **Z. Bakošovou** a **K. Gallu**. Obdobné aktivity nalezneme i u dalších autorů, jako je **Z. Moucha**, **J. Haškovec**, **S. Kvapiklová** a **B. Kraus**.

Obsáhlejší díla vznikají v druhé polovině 90. let. Jmenujme *Vybrané problémy sociální pedagogiky* (1995) **M. Hradečné**, *Sociální pedagogika. Vybrané kapitoly* (1994) **Z. Bakošové**, a *Kapitoly ze sociální pedagogiky* (1996) **S. Klapilové**. Důležitým počinem byla závěrečná zpráva **J. Sekota**, který se v rámci programu **PHARE** zabýval historickými souvislostmi a východisky sociální pedagogiky. Tato závěrečná zpráva nese název *Sociální pedagogika jako vědní disciplína a jako studijní obor* (1997).

Vzniká také *Sdružení sociální pedagogiku a sociální prevenci*, díky němuž začíná vycházet r. 1992 časopis **Éthum - Bulletin pro sociální pedagogiku**.

K formování oboru sociální pedagogika přispívají nedílnou součástí i další autoři se svými díly, jmenujme **B. Kraus** a **V. Poláčková** *Člověk, prostředí, výchova* (2001), **J. Hroncová**, **A. Hudcová**, **T. Matulayová** *Sociální pedagogika a sociální práce* (2001), **Z. Bakošová** *Sociální pedagogika jako životná pomoc* (2005), **R. Jedlička**, **P. Klíma**, **J. Kořa**, **J. Němec** *Děti a mládež v obtížných životních situacích: Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí* (2005) (Kraus, 2008, s. 15 an.).

V neposlední řadě je to publikace **B. Krause** *Základy sociální pedagogiky* (2008).

Na základě výše uvedených fakt lze konstatovat, že i přes to, že došlo k útlumu ve vývoji české sociální pedagogiky je její nynější rozvoj velmi dynamický a rychlý. Dokladem toho je množství publikací zabývajících se problematikou sociální pedagogiky, ale i dalších souvisejících oborů - ať už jde o problematiku sociálních patologií, problematiku organizace volnočasových aktivit, otázky multikulturní výchovy apod.

Dalším důkazem masivního rozvoje zájmu o obor sociální pedagogiky je poměrně široká škála vysokých škol v České republice, které nabízejí sociální pedagogiku jako studijní obor. Tato tematika je podrobněji rozpracována v následující kapitole.

3. MOŽNOSTI STUDIA SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY V ČESKÉ REPUBLICE

V současné době je studijní obor sociální pedagogika nabízen na mnoha vysokých školách v České republice, což je dokladem rozvoje oboru a tedy rozrůstající se základnou potencionálních odborníků. Každá z těchto škol nese ve svém vlastním pojetí oboru řadu odlišností, jak v oblasti struktury přednášených předmětů, tak v oblasti specializace či zaměření oboru, stejně jako v profilaci absolventů. Vysokoškolská základna oboru sociální pedagogika je tedy dost široká a pestrá, což je důkazem toho, v jaké škále dílčích aktivit se může student oboru pohybovat. Také je to dokladem toho, jak široké pole působnosti sociální pedagogika v praxi má. Odtud lze následně vyvodit celou šíři uplatnění absolventů oboru ve společnosti a tedy i na trhu práce.

Je žádoucí, aby vzdělávání probíhalo kontinuálně, celoživotně a aby bylo realizováno v plné šíři s přihlédnutím k jednotlivým specializačním specifickým. Systém musí být zbudován tak, aby umožňoval průchod k vyšším stupňům oborového vzdělávání. To znamená, že by mělo být realizováno od stupně středoškolského s možností postupu na vysokou školu, kde je studium realizováno na dvou úrovních, bakalářském a následně navazujícím magisterském stupni s další možností realizace doktorandského stupně studia daného oboru. Všechny stupně přípravy musí být kvalitní do té míry, že umožní absolventům okamžité zapojení do praxe. Důležitou složkou jsou pak doplňující a specializační programy pro doplnění stávajícího stupně vzdělání a možnou další specializaci v oboru na daném stupni vzdělání. Tyto složky vzdělání umožní reakci na nově vzniklé potřeby společnosti.

Standardy vzdělání:

- **Profesionální:** okruh teoretických znalostí a dovedností, kompetence pracovníka,
- **Vzdělávací:** normy vzdělání odpovídající statutu profesionála v dané oblasti,
- **Zaměstnavatelské:** pracovní zařazení do jisté profese, potřebné pracovní úkony,
- **Klientské:** potřeby, představy a požadavky adresátů,
(Kraus; Poláčková, 2001, s. 22-23).

„Práce v pomáhajících profesích zaznamenala v poslední době značnou profesionalizaci způsobenou příchodem mladých odborníků vzdělaných v příslušných oborech. Do budoucna vzniká silná potřeba vytvoření systému permanentního vzdělávání pracovníků, a to v souladu s připravovanými reformami. Stát by měl pracovníkům poskytujícím podporu a pomoc těm, kteří se nemohou spolehnout na solidaritu rodiny nebo komunity, ve které žijí, umožňovat přístup k odpovídajícímu vzdělávání a tím současně garantovat uživatelům sociálního systému odbornou službu (Vávrová, 2003, s. 31).“

3. 1 Přehled vysokých škol nabízejících studium oboru sociální pedagogika

V této podkapitole uvádím stručný přehled některých vysokých škol, které studijní obor sociální pedagogiky nabízejí, včetně stručné charakteristiky zaměření jednotlivých studijních programů a studijních oborů.

Studijní obor sociální pedagogika je nabízen jak ve formě prezenčního studia, tak formou studia kombinovaného. Je koncipován na principu tříletého bakalářského studia a něj navazujícího dvouletého studia magisterského, nebo formou čtyřletého či pětiletého magisterského studia.

Ostravská Univerzita Ostrava

<http://www.osu.cz/>

Fakulta pedagogická

<http://www.pdf.osu.cz/>

Bakalářský (tříletý), navazující magisterský (dvouletý) stupeň studia

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika - prevence a resocializace

Prezenční i kombinovaná forma studia.

Univerzita Karlova Praha

<http://www.cuni.cz/>

Husitská teologická fakulta

<http://www.htf.cuni.cz/>

Bakalářský (tříletý) stupeň studia

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Prezenční forma studia.

Fakulta humanitních studií

<http://www.fhs.cuni.cz/>

Navazující magisterský (dvouletý) stupeň studia

Studijní program: Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Řízení a supervize v sociálních a zdravotnických zařízeních

Prezenční i kombinovaná forma studia.

Jihočeská Univerzita České Budějovice

<http://www.jcu.cz/>

Fakulta pedagogická

Bakalářský (tříletý) stupeň studia

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Prezenční i kombinovaná forma studia.

Masarykova Univerzita Brno

<http://www.muni.cz/>

Pedagogická fakulta

<http://www.muni.cz/ped/>

Bakalářský (třiletý) stupeň studia

Studijní program: Pedagogika

Studijní obor: Sociální pedagogika

Prezenční i kombinovaná forma studia.

Navazující magisterský (dvouletý) stupeň studia

Studijní program: Pedagogika

Studijní obor: Sociální pedagogika

Prezenční i kombinovaná forma studia.

Filozofická fakulta

<http://www.muni.cz/phil/>

Bakalářský (třiletý) stupeň studia

Studijní program: Pedagogika

Studijní obor: Sociální pedagogika a poradenství

Prezenční i kombinovaná forma studia.

Magisterský stupeň studia

Není akreditovaný žádný program daného typu.

Univerzita Hradec Králové

<http://www.uhk.cz/>

Fakulta pedagogická

<http://www.uhk.cz/pdf/>

Bakalářský (tříletý) a navazující magisterský (dvouletý) stupeň studia

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii

Pedagogika volného času se zaměřením na tělesnou výchovu a sport

Prezenční forma studia - Pedagogika volného času se zaměřením na tělesnou výchovu a sport.

Prezenční i kombinovaná forma studia - Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii.

Navazující magisterský (dvouleté studium po získání titulu Bc. v daném oboru) stupeň studia

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Prezenční i kombinovaná forma studia.

Magisterský (čtyřletý) stupeň studia

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii

Sociální pedagogika se zaměřením na tělesnou výchovu a sport

Prezenční forma studia - Pedagogika volného času se zaměřením na tělesnou výchovu a sport.

Prezenční i kombinovaná forma studia - Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii.

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Institut mezioborových studií Brno

<http://www.utb.cz/>

<http://www.imsbrno.cz/>

Fakulta humanitních studií

<http://www.fhs.utb.cz/>

Bakalářský (tříletý) a navazující magisterský (dvouletý) stupeň studia

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Prezenční forma studia (Zlín).

Kombinovaná forma studia (Zlín, Brno).

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně Ústí nad Labem

<http://www.ujep.cz/>

Fakulta pedagogická

<http://www.pd.ujep.cz/>

Bakalářský (tříletý) stupeň studia

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Sociálně pedagogická asistence

Prezenční i kombinovaná forma studia.

Navazující magisterský (dvouletý) stupeň

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Výchova pro speciální zařízení

Prezenční i kombinovaná forma studia.

Magisterský (čtyřletý) stupeň studia

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Výchova pro speciální zařízení

Prezenční i kombinovaná forma studia.

Stručné shrnutí předchozích informací o poskytovaných možnostech studia sociální pedagogiky na vysokých školách v České republice prezentuje tento obor z hlediska studijního programu a studijního oboru takto :

Studijní program je uváděn jako:

- Specializace v pedagogice,

- Pedagogika,
- Vychovatelství.

Studijní obor je uváděn jako:

- Sociální pedagogika (Univerzita Tomáše Bati Zlín),
- Sociální pedagogika - prevence a resocializace (Ostravská Univerzita Ostrava),
- Sociální pedagogika a poradenství (Masarykova Univerzita Brno),
- Pedagogika volného času se zaměřením na tělovýchovu a sport (Univerzita Hradec Králové),
- Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii (Univerzita Hradec Králové),
- Sociálně pedagogická asistence (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně Ústí nad Labem).

Studijní obor je nabízen jako jednooborový, tedy sociální pedagogika, nebo v kombinaci se specifickým zaměřením, jak vyplývá z výše uvedených informací. Jednotný není ani studijní program, jak vyplývá z výše uvedených informací. Také fakulty na nichž je sociální pedagogika přednášena vykazují určitou pestrost - jsou to pedagogické fakulty, filozofické fakulty a fakulty humanitních studií. Studium je uskutečňováno formou jak prezenční, tak kombinovanou.

3. 2 Profil absolventa studijního oboru sociální pedagogika

Při vytváření profilu absolventa oboru sociální pedagogiky by se mělo vycházet ze základních charakteristik profese, kterou lze formulovat následovně: „Jde o komplexní zabezpečování sociálně výchovné práce ve směru integračních (týká se osob, které potřebují pomoc, nachází se v ohrožení či v krizových životních situacích) a rozvojových (jedná se o zajištění optimálního rozvoje osobnosti ve směru zdravého životního způsobu).“

„Absolvent studijního oboru sociální pedagogika by se měl umět orientovat v sociálně ekonomické problematice soudobé české společnosti, aby byl schopen identifikovat dané sociální situace, které mohou být příčinou vzniku sociálního i výchovného problému jedince i celých skupin a dokázal hledat řešení.

Jádro tvoří schopnosti a dovednosti adekvátní komunikace, diagnostikování výchovných situací i prostředí, ve kterém se vychovávaný nachází, výchovného ovlivňování, preventivních i základních terapeutických postupů, organizování zájmových aktivit. K tomu by měly sloužit poznatky z psychologických a především pedagogických disciplín, včetně sociálně výchovné práce.“ Na stupni magisterském se jedná zejména o oblast managerskou a organizátorskou. Jsou to disciplíny jako sociologie organizace, základy managementu a marketingu, případně personalistiky (Kraus, 2000, s. 74).

Z informací uvedených v kapitole 3. 1 lze sestavit model profilu absolventa oboru sociální pedagogiky s ohledem na škálu poskytovaných studijních oborů a s přihlédnutím ke specifikům, které ve studiu daného oboru každá ze škol nabízí.

Důraz v oblasti přípravy je kladen na celou řadu společenskovedních oborů, primárně jde o znalosti z oboru práva a právních disciplín, psychologie, pedagogiky, sociální pedagogiky, sociologie, sociální politiky, dále jsou to obory z oblasti ekonomie, personálního řízení lidských zdrojů, organizačních a řídicích metod, managementu a v neposlední řadě filosofie, antropologie, demografie, metodologie, statistika, klientské práce, poradenské a informační činnosti.

Absolventi získávají uplatnění na pozicích řídicích a výkonných pracovníků v oblastech jako je prevence a potlačování sociálně patologických jevů, resocializace reedukace, práce se skupinami lidí (minority), proklientské a poradenské činnosti, práce s dětmi, mládeží i dospělými, vychovatelství, organizace volnočasových aktivit, sociální terapie a sociální politika a další.

Jde tedy o uplatnění v rezortech Ministerstva vnitra, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva práce a sociálních věcí, okrajověji pak v rezortu Ministerstva školství a Ministerstva zdravotnictví. Jedná se o instituce poskytující služby v oblasti sociálních služeb - ústavy sociální péče, osvětová zařízení, krizová centra, výchovná zařízení. Dále jsou to instituce zajišťující chod veřejné správy, nadací a neziskových organizací, středisek volného času a domovů mládeže (zdrojem informací jsou webové stránky jednotlivých vysokých škol, jak jsou uvedeny v kapitole 3. 1).

Z hlediska osobnostních předpokladů je kladen důraz na komunikační dovednosti, zejména v oblasti sociální komunikace s různými skupinami lidí a s tím související znalosti z oblasti multikulturality, sociální diagnostiky, sociální terapie a problematiky

globalizace. S komunikačními schopnostmi pak úzce souvisí organizační dovednosti, schopnosti řízení lidských zdrojů, poradenská činnost, činnost v oblasti reedukace, resocializace, potlačování a prevence negativních společenských jevů, organizace volnočasových aktivit.

Nedílnou součástí profilu absolventa je jeho profesionalita, která má být podložena odbornou praxí, neboť jen tak je možné tuto profesi vykonávat na požadované úrovni a přispět tak ke zvyšování profesního standardu sociálního pedagoga.

Při sestavování výše uvedeného profilu absolventa studijního oboru sociální pedagogika byly využity dostupné informace, které byly čerpány z webových stránek jednotlivých vysokých škol, které jsou uvedeny v kapitole 3. 1. Školy se v míře poskytovaných informací liší. Některé z nich uvádí profil absolventa, strukturu přednášených předmětů i možnosti uplatnění absolventa v praxi, neboť každá ze škol má studijní obor sociální pedagogika do jisté míry specificky zaměřený.

Profil absolventa uvádí:

- **Ostravská Univerzita Ostrava:** Studium je koncipováno na přípravu řídicích a výkonných pracovníků na úseku prevence a potlačování negativních sociálních jevů, resocializace a reedukace dospělých osob. Absolventi studia nacházejí uplatnění v rezortu policie, sociálních odborů magistrátů a městských úřadů a dále jako výchovní pracovníci různých typů ústavů a zařízení.
- **Univerzita Karlova Praha:** Absolventi oboru sociální pedagogika získají kvalifikaci v oblasti sociální práce i pedagogické práce. Tato kvalifikace jim umožní získat uplatnění v následujících oblastech: sociální péče, školství, zdravotnictví nebo práce v rezortu Ministerstva vnitra a Ministerstva spravedlnosti.
- **Jihočeská Univerzita České Budějovice:** Studijní program je určen především pracovníkům z různých oblastí veřejné, pracovníkům z institucí, které se zabývají sociální prací, prevencí a bezpečnostními otázkami. Cílem studijního programu je rozvinout potřebné profesní kompetence v kontextu se záměry reformy veřejné zprávy a to především ve směru posílení profesionality činnosti v oblasti sociální, preventivní a výchovné práce.

- **Univerzita Hradec Králové:** Absolvent získá kvalifikaci pro práci s dětmi, mládeží, případně dospělými v jejich volném čase. Spektrum působení absolventů je jako vychovatelé nebo pedagogové volného času především na základních a středních školách, dále najdou uplatnění jako organizátoři volného času v dětských domovech, střediscích pro volný čas, osvětových zařízeních, krizových centrech mládeže apod.
- **Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně:** Absolvent se plně orientuje v problematice společenských jevů a v sociálně pedagogickém dění, které chápe jako proces výchovné pomoci v rámci služeb obyvatelstvu, sociálním skupinám i sociálnímu systému. Uplatnění nalézá v rezortu školství, mládeže a tělovýchovy, v rezortu sociálních věcí, rezortu bezpečnosti a rezortu zdravotnictví.
- **Univerzita Jana Evangelisty Purkyně Ústí nad Labem:** Absolvent získá znalosti a dovednosti potřebné pro práci sociálního pracovníka ve státní správě, samosprávě a výchovných zařízeních. Plně se orientuje v příslušných právních předpisech a má potřebné znalosti a dovednosti, které mu umožní pracovat s klienty a ovlivňovat situaci jedinců a sociálních skupin.

Zájem o rozvoj oboru sociální pedagogika je velmi dobře patrný z velkého množství vysokých škol, které na svých fakultách nabízejí studijní obor sociální pedagogiky, nebo obory obdobného charakteru. K určitému zatraktivnění daného studijního oboru na jednotlivých školách přispívá určitá konkrétní specializace např. na oblast etopedie, organizace volného času, oblast tělovýchovy a sportu, oblast sociální politiky a sociální práce, či oblast prevence a resocializace.

Dokladem zájmu je také nabídka kontinuity vzdělávání v tomto oboru jednotlivými fakultami, i když ne všemi. Je nabízen bakalářský stupeň studia s možností pokračování na navazujícím magisterském stupni. Uchazečům je taktéž nabízen magisterský (zpravidla pětiletý) stupeň studia.

Školy vychází vstříc zájemcům o studium sociální pedagogiky v tom, že podle svých možností organizují jak prezenční, tak kombinovanou formu studia, neboť počítají s uchazeči z řad lidí již zapojených do pracovního procesu, kteří mají zájem o doplnění si vzdělání s ohledem na své pracovní zařazení.

4. PROFESE SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA

4.1 Kompetence a pracovní činnost sociálního pedagoga

Paleta pracovních činností sociálního pedagoga je velmi pestrá a v jistém slova smyslu i neopakovatelná. Je tvořivá a originální. Jeho působení v rámci pracovní činnosti může být přímé i nepřímé.

Může se jednat o záměrné výchovné působení v podobě aktivit nabízených klientům, ale i působení ve formě spolupráce s dalšími odborníky z jiných společenských odvětví.

Na jedné straně jde o širokou nabídku kvalitních volnočasových aktivit, poradenskou činnost a diagnostiku. Na druhé straně je to činnost resocializační a reedukační a tzv. terénní práce. Činnost sociálního pedagoga se nezaměřuje na jednu sociální skupinu, nýbrž na všechny věkové kategorie společnosti, to znamená na děti, dospívající, dospělé, ale i staré lidi. Nejde o výchovu samou, ale i o pomoc a spolupráci, např. pomoc dítěti v součinnosti s jeho vlastní rodinou, jde tedy o spolupráci s jeho nejbližším sociálním prostředím, které je mu důvěrně známé. K tom se může účinně přispět i spolupráce se školou či dalšími odborníky.

Nejedná se tedy pouze o činnost výchovnou, ale i organizační, manažerskou, koncepčně metodickou a výzkumnou.

Kompetencí rozumíme požadavky na vědomostní vybavení a škálu praktických dovedností. V případě sociálního pedagoga jde o velmi široký okruh znalostí a dovedností, které se mohou do jisté míry specifikovat teprve se samotným pracovním zařazením sociálního pedagoga (Kraus; Poláčková, 2001, s.19).

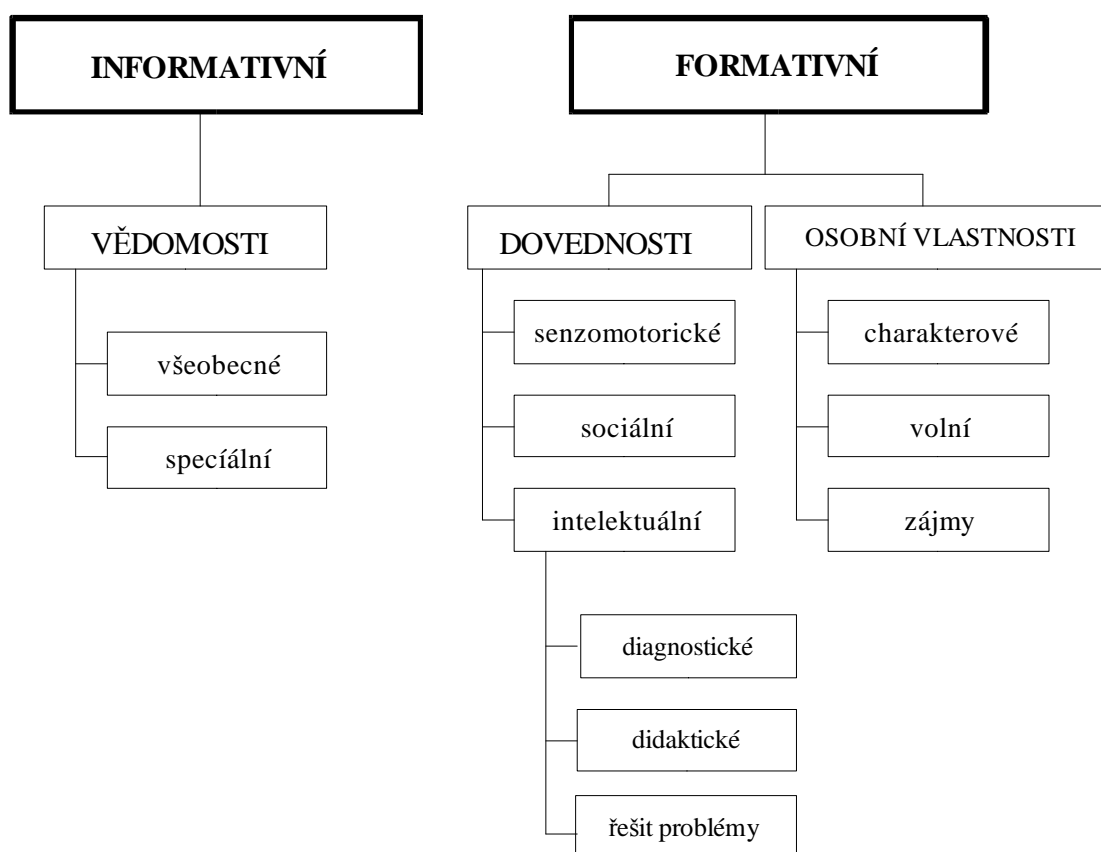
Pracovní náplň bude jiná u člověka organizujícího volnočasové aktivity dospívající mládeže a jiná tomu u osob pracujících např. ve vězeňské správě. Obojí nabízí uplatnění téže profese, avšak praktické dovednosti a teoretické znalosti se nepochybně vykrystalizují až v přímé realitě pracovního zařazení.

Požadavky na okruh znalostí je zpracován v kapitole 3. 2.

Důležitými požadavky na osobu sociálního pedagoga jsou schopnosti a dovednosti v oblasti sociální komunikace, sociální diagnostiky, sociální terapie, asertivního řešení problémů apod. Vysoké nároky jsou kladeny také na osobnostní stránku sociálního

pedagoga a to jak na psychickou, tak na fyzickou stránku jeho osobnosti. Důležitá je psychická a emotivní vyrovnanost, vnímavost, sebekontrola a morální aspekty osobnosti. Jednou z podmínek kvalitně prováděné sociálně pedagogické činnosti je aktivní utváření zdravých interpersonálních vztahů mezi osobou sociálního pedagoga a klienta (Kraus; Poláčková, 2001, s. 21).

Model kompetencí a dovedností nám popisuje schéma podle B. Krause

(Kraus, Poláčková, 2001, s. 20)

Profese sociálního pedagoga je náročná a složitá v souvislosti s vymezením struktury činností a nároků na její výkon. V této souvislosti lze primárně vymežit tři kompetenční oblasti:

- **Kompetence pedagogické** - vymezena výchovně vzdělávacími úkoly,
- **Kompetence specializační** (předmětová, odborná) - vymezena obsahovou připraveností učitelů, vychovatelů apod. ,
- **Kompetence sociální** - vymezena společensko kulturními a společensko politickými poměry.

K těmto kompetencím odborným se váže způsobilost obecně osobnostní (míra sociability, sebekontroly, kladné sociální ladění, míra empatie a míra kreativity) (Kraus, 1998, s. 152 an.).

Profesionální kompetence sociálního pracovníka či sociálního pedagoga by měly být rozvíjeny s ohledem na adresáta v souladu se společenskou dynamikou sociálně politického prostředí, kdy jsou vnitřní procesy zasazeny aktuálně ve vzájemných vztazích (Prokop, 2000, s. 109).

4. 2 Model profese sociálního pedagoga

Profese je v teoretické rovině jednou ze základních sociálních charakteristik člověka. Je pojmově užší než povolání a je založena na dlouhé teoretické přípravě, která má zajistit vyšší kvalifikaci a odborné znalosti oboru. Úzce se k pojmu profese také váží etické kodexy a profesionální autorita. Stejně jako povolání směřuje i profese k ekonomickému zajištění, seberealizaci, socializaci a pocitu společenské užitečnosti (Kraus, 1998, s. 143, 144).

P. Klíma (1993) definuje profesi sociálního pedagoga takto:

„Jedná se o specializovaného odborníka vybaveného teoreticky, prakticky a kompetenčně pro záměrné působení na osoby a sociální skupiny především tam, kde životní způsob, životní praxe těchto jednotlivců či sociálních skupin se vyznačuje destruktivním či nekreativním způsobem uspokojování potřeb a utváření vlastní identity (in Kraus; Poláčková, 2001, s. 19) “

V současné době stále přetrvává tendence spojovat tuto profesi primárně s vychovatelstvím. Jde o velmi zúžený pohled na profesi sociálního pedagoga. Samozřejmě, že ve výkonu profese jsou obsaženy prvky vychovatelské činnosti, ale veškeré aktivity jsou mnohem a mnohem širším polem působnosti. Samotná profese sociálního pedagoga není nijak konkrétně časově či místně charakterizována, jako je tomu například u profese učitele, jehož působení se primárně váže ke školským zařízením a k době vyučování. Pole působnosti sociálního pedagoga je velice široké. Lze jej charakterizovat *činností v oblasti integrační a v oblasti rozvojové*. Integrační

činnost je přímou pomocí osobám v krizových situacích, osoby potřebné odborné pomoci. Můžeme je též označit jako tzv. *klienty*. Rozvojová činnost má za úkol zajistit optimální a žádoucí rozvoj jedince a jeho osobnosti v žádoucím směru vytvoření zdravého životního stylu (Kraus; Poláčková, 2001, s. 18).

4. 3 Podmínky pro výkon profese

Jednou ze základních podmínek je *pracovní prostředí* charakterizované prostorovými a věcnými podmínkami a psychosociálními aspekty.

Pracovní prostředí je určeno vhodnými prostorami a vybavením, jsou závislé na prováděné činnosti a mohou tedy být velmi různorodé, stejně tak jako nároky na jejich materiální vybavení.

Podmínky sociálně psychického charakteru jsou určeny interpersonálními vztahy na pracovišti, způsobem řízení, pracovním režimem, sociokulturním klimatem dané lokality apod. (Kraus; Poláčková, 2001, s. 21).

Existují aspekty profese sociálního pedagoga, které se odrážející se na fyzickém a duševním zdraví sociálního pedagoga.

Veškeré tyto aspekty se zákonitě musí projevit v různé intenzitě jak na psychické, tak i na fyzické složce osoby člověka.

Jde zejména o tzv. *sociální únavu* z neustálé a nepřetržité sociální komunikace a sociálních interakcí, zejména na pracovišti, ale i mimo ně. V případě sociálního pedagoga svou roli také může sehrát časově nepravidelná pracovní doba, která je charakterizovaná neustálými změnami v biorytmu, což je pro organismus zátěž v oblasti jak psychické, tak i fyzické. Jde o *nevyrovnanou výkonnostní křivku*, kdy se střídá plné pracovní nasazení a jakéhosi útlumu, který se může neblaze odrazit na celkovém zdraví jedince.

Z dalších úskalí jmenujme třeba poměrně častý styk s infekčními chorobami, nebo neustálé hlasové nasazení a z toho vyplývající únava hlasového ústrojí, obdobně jako u jiných pedagogických pracovníků se může dostavit tzv. *syndrom vyhoření* (Kraus; Poláčková, 2001, s. 22).

4. 4 Uplatnění sociálního pedagoga v praxi

Nejde primárně o působení v prostředí školy, jak by pojem pedagogika mohl nasvědčovat. Jde o pole působnosti mnohem širší a do jisté míry těžko vyhranitelné, díky jeho šíři. Činnost sociálního pedagoga může samozřejmě probíhat paralelně s činnostmi školní ale značnou měrou toto prostředí přesahuje.

„Uplatnění této profese začíná u školních družin, domovů mládeže, středisek volného času, diagnostické ústavy, speciální výchovná zařízení, střediska závislosti, krizová centra, linky důvěry, funkce sociálního asistenta, léčebná a rekreační zařízení až po kluby a domovy důchodců. Podstatou veškeré této činnosti je výchovná práce (Kraus, 1996, s.121).“

Je žádoucí, aby vzdělávání osob v oblasti sociální pedagogiky bylo kontinuální, celoživotní, od počátku v plné šíři a zároveň s přihlédnutím ke specifickým jednotlivých specializací v oboru.

Některé z možností uplatnění sociálního pedagoga ve společnosti:

a) rezort školství, mládeže a tělovýchovy:

- školní kluby, družiny, domovy mládeže,
- dětské domovy,
- domy dětí a mládeže, střediska volného času,
- instituce ochranné výchovy,
instituce výchovného poradenství (včetně výchovného poradce ve školách),
- systémy preventivně výchovné péče (krizová centra, střediska pro mládež),

b) rezort spravedlnosti:

- oblast penitenciární a postpenitenciární péče (vychovatelé v nápravných zařízeních, věznicích, institut probačního pracovníka),

c) rezort zdravotnictví:

- psychiatrické léčebny,
- rehabilitační instituce,

d) rezort sociálních věcí:

- sociální asistenti,
- kontaktní centra (protidrogová apod.),
- sociální kurátoři pro mládež,
- instituce sociálně výchovné péče o seniory,
- ústavy sociální péče,

d) rezort vnitra:

- utečenecké tábory,
- nápravná zařízení.

V uvedeném přehledu jsou instituce, které s pracovníky daného typu počítají, u jiných je třeba jejich uplatnění v rámci nomenklatury profesí zakotvit (Kraus; Poláčková, 2001, s. 23).

Některé další roviny pojetí profese sociálního pedagoga v praxi

S pojetím sociální pedagogiky jako tzv. *pomáhající disciplíny*, se setkáváme u **J. Lorenzové**. „*Současnou společenskou situaci popisuje jako neustálé střetávání jedinečného a globálního, důležitým posláním každého z nás je hledání a udržování křehké rovnováhy mezi těmito dvěma procesy.*“

„*Toto úsilí je dnes provázeno řadou konfliktů, z nichž některé ve velmi vyhocené podobě zpochybňují možnosti vzájemného porozumění jedinců a sociálních skupin.*“
V současné době je dialog nahrazován bojem a právě zde se nachází pole působnosti pro sociální pedagogiku, jako jedno z důležitých, široce založených zadání přispívat k předcházení sociálním konfliktům mezi jedinci, skupinami a širšími sociálními celky a napomáhat jejich řešení (Lorenzová, 2001, s. 292-293).

Jinou rovinu uplatnění sociálního pedagoga v praxi, které uvádí **L. Gulová**, je pozice tzv. *mimoškolního pedagoga*, jehož činnost je primárně založena na vytváření podnětného prostředí mimo školu a mimo rodinu. Velice úzce souvisí s organizací mnohých volnočasových aktivit dětí a mládeže.

V současné společenské situaci je nutné dětem a mládeži nabídnout kvalitní a podnětné možnosti trávení a organizaci volného času v součinnosti s kvalitním personálním obsazením pozic vedoucích takto koncipovaných skupin.

„Zařízení pro volný čas dětí a mládeže se mnohdy např. potýkají s nedostatkem odborníků, jejich pracovníci by potřebovali zvýšit svoji orientaci v literatuře a v nových trendech pedagogických disciplín. Také by uvítali další vzdělávání na těchto institucích, v oblasti pedagogiky, psychologie, sociálních věd třeba formou různých kurzů apod. (Gulová, 2000, s. 166).“

Další možnost praktického využití sociálního pedagoga v praxi je podle **J. Prokopa** nejen v konkrétní sociální a sociálně pedagogické práci, ale i v tzv. **sociálním managementu**. „Kdo jiný, než odborníci ze sociálního managementu by měli určovat prioritní problémové a vývojové přístupy sociálnosti sociálního státu, často spojené s rovinou financování. Bohužel rozhodují odborníci z jiných vědních oborů, často i politici (Prokop, 2000, s. 108).“

Výkon profese sociálního pedagoga lze také uchopit v pojetí **R. Jedličky** a **P. Klímy** jako tzv. **kontaktní a terénní práci**, která se zaměřuje na jedince, kteří nevyhledávají standardní institucionalizovanou pomoc. Jedná se o specifickou výchovnou péči, která se zaměřuje na volná uskupení dětí a mládeže přímo v terénu, v jejich přirozeném prostředí. Jde o tzv. *deinstitucionalizaci výchovněvzdělávacího procesu*. Pracovník, tzv. *streetworker* se zde objevuje jako jednatel a zprostředkovatel v rámci vztahu mezi určitou skupinou a společností.

Deinstitucionalizace jde paradoxně ruku v ruce se stoupající profesionalizací a to zejména v oblasti schopností akceptací klientů a respektem k jejich jinakosti a jejich subkulturního způsobu života (Jedlička; Klíma, 2004, s. 5-8).

Neobyčejně široké spektrum možností pro uplatnění **sociálního a volnočasového pedagoga** v praxi nalezneme u **J. Němce**, který se primárně zaměřuje na oblast organizace volnočasových aktivit. Zdůrazňuje jak složku relaxační, tak preventivně výchovnou.

U tohoto autora nalézáme jako jednu z dalších možností uplatnění sociálního pedagoga v praxi ve zcela nové profesi jako tzv. **sociálního** nebo **pedagogického asistenta**.

Výčet pro uplatnění profese se váže na různé výchovněvzdělávací instituce: *internátní domy, školní družiny a dětské domovy*. Dále jsou to instituce poskytující pomoc lidem v tísní - např. *Poradny pro ženy a dívky, Poradny pro ženy*

v tísní apod. *Preventivně informační činnost v oblasti drogové problematiky*, tedy v centrech zaměřených na tento druh činnosti. V neposlední je to *Fond ohrožených dětí, Poradny pro rodinu, romská centra, linky důvěry (Dítě v tísní), Ústavy sociální péče, Ústavy sociální péče pro mládež, Ústavy sociální péče pro tělesně postiženou mládež, Domovy důchodců a Mateřská centra* (Němec, 2002, s. 115-117).

Pohled na profesi sociálního pedagoga podle katalogu prací

Katalog prací profesi sociální pedagog přímo neuvádí. Je zde však uvedeno celé spektrum profesí z různých oblastí, kde by sociální pedagog mohl nalézt uplatnění. Uvádím zde podle katalogu prací ty profese, o nichž bylo hovořeno v předešlých kapitolách této práce. Navazuji zejména na informace z kapitol:

- 3. 2 Profil absolventa studijního oboru sociální pedagogika
- 4. 2 Model profese sociálního pedagoga
- 4. 4 Uplatnění sociálního pedagoga v praxi

Katalog práce uvádí:

Práce v oblasti personalistické, ekonomické a obchodní práce:

- personalista.

Práce v oblasti sociální péče:

- pracovník sociální péče,
- sociální pracovník.

Práce v oblasti státní správy a samosprávy:

- referent státní správy a samosprávy.

Práce v oblasti výchovy a vzdělávání:

- učitel,
- vychovatel,
- pedagog volného času,
- asistent pedagoga.

Práce v oblasti zdravotnictví:

- zdravotně sociální pracovník.

Možnosti uplatnění profese sociálního pedagoga ve společenské praxi jsou velice široké a jsou vyvolány společenskou potřebou této profese. Tedy existencí adekvátně vzdělaného a erudovaného profesionála pro pracovní zařazení v mnoha institucích a zařízeních. Profese sociálního pedagoga je náročná z mnoha hledisek, klade vysoké nároky nejen na oblast vědomostí a dovedností jedince a také klade specifické nároky na jeho osobnostní předpoklady.

Pojem sociální se nevztahuje pouze k oblasti pomoci potřebným a pojem pedagogika pouze k oblasti výchovy, jak by se na první pohled mohlo jevit. Profese sociálního pedagoga takto vymezenou oblast neobyčejným způsobem přerůstá. Jeho uplatnění na trhu práce vychází ze samotných potřeb současné společnosti, jak již bylo zmíněno. Lze však předpokládat, že v oblasti společenské prestiže bude tato profese nedoceněna obdobně, jak je tomu u dalších pedagogických profesí. Tento problém jde nepochybně ruku v ruce s potenciálním neadekvátním finančním ohodnocením, které je pro většinu pedagogických profesí typická.

Shrnutí teoretické části

Z informací získaných z dostupných informačních zdrojů se rýsuje široká škála možností uplatnění profese sociálního pedagoga v praxi. Ze stávající společenské situace vyvstává nutnost či přímo společenská potřeba na konstituování kvalitní a kvalifikované osoby, tedy sociálního pedagoga. Požadavky kladené na tuto osobu jsou jak z oblasti profesní tak z oblasti osobnostní.

Přímá potřeba této profese vyplývá z odlišného způsobu organizace současné společnosti. Nejde pouze o výskyt sociálněpatologicky jednajících jedinců a přímé pomoci těmto lidem, ale jde také o zaměření se na tu část populace, která by sociálními patologiemi mohla být potencionálně ohrožena – tedy primárně děti, mládež a dospívající, jimž je nutné poskytnout podnětově bohaté zázemí pro zdravý rozvoj sebe sama v současném světě, kdy dochází k jistému oplošťování dříve tak typických sociálních vazeb, zejména v rámci rodiny.

Profesi sociálního pedagogika lze uplatnit ve všech oblastech prevence sociálně patologických jevů, je však zřejmé, že prevence primární, tedy přímo předcházení potencionálnímu ohrožení je nejen nejúčinnější, ale ve své podstatě i nejefektivnější a to i v souvislosti s vynaloženými finančními prostředky.

Sociální pedagog taktéž najde své uplatnění v obou dalších rovinách prevence. Sekundární, tedy ve vztahu k jedincům, kteří podlehnou některé ze sociálních patologií, ve formě pomoci tuto patologii eliminovat. V oblasti terciární prevence, tedy v oblasti resocializace či zpětné socializace pro jedince, jedná se o pomoc těm, kteří opouštějí např. nápravně výchovná zařízení ve smyslu návratu do reálného života v souvislosti s vytvořením a osvojením si zdravého, společensky žádoucího a akceptovatelného způsobu života.

Empirická část

Absolvent oboru sociální pedagogika v praxi

Cíl empirické části

Cílem empirické části bylo zjištění šíře možností využití teoretických znalostí a dovedností nabytých během studia oboru sociální pedagogika na Institutu mezioborových studií v Brně (dále jen IMS) z pohledu vybraného absolventa v praxi.

Výběr účastníka

K naplnění cílů empirického šetření bylo třeba najít dospělou osobu, která je absolventem studijního oboru sociální pedagogika na IMS v Brně na magisterském stupni a je zaměstnaná v oboru, kde má možnosti v plné šíři využívat teoretických poznatků získaných během studia, to znamená např. v oblasti personalistiky.

Osoba, která byla dobrovolným účastníkem tohoto šetření splňovala všechny podmínky pro to, aby mohla být respondentem tohoto výzkumu. To znamená, že úspěšně absolvovala studium oboru sociální pedagogika na IMS v Brně na magisterském stupni. V současné době je zaměstnancem Policie České republiky. Vzdělání absolvovala kombinovanou formou v letech 1996 - 2002.

Metoda výzkumu

V tomto empirickém šetření byla využita metoda kvalitativního nestandardizovaného polostrukturovaného rozhovoru, který vycházel z osobních zkušeností respondentky a jejích individuálních výpovědí. Tato metoda byla zvolena v souladu se zjišťovanými cíli. Rozhovor byl následně analyzován a bylo provedeno shrnutí celého šetření. Celý rozhovor byl směřován k zjištění cíle, který je formulován výše.

Plán výzkumu

Struktura rozhovoru byla složená ze tří shrnujících otázek a šesti rozvíjejících dotazů. Jedna z rozvíjejících otázek byla zvolena a posléze vyhodnocena jako tzv. *otázka škálová*.

Výzkumné otázky byly formulovány tak, aby ne ně dotazovaná osoba mohla odpovídat narativní formou, tento rozhovor byl zachycen na digitální diktafon a následně doslovně přepsán.

Otázky byly koncipovány srozumitelně otevřenou formou, aby umožňovaly narativní charakter odpovědí. Byly voleny tak, aby co nejvíce směřovaly k tématu, které bylo smyslem celého empirického šetření, jehož tématem je *Absolvent oboru sociální pedagogika v praxi* a aby se neodkláněly od šetřeného tématu a udržovaly linii šetření.

Rozvíjející otázky:

- Jakou jste měla představu o oboru sociální pedagogika před nástupem na školu?
- Které konkrétní poznatky jste využila v praxi?
- Co bylo podle Vás pro praxi zbytečné?
- Co dalšího by jste ještě řekla ke studiu?
- Co byste doporučila budoucímu studentovi oboru sociální pedagogika?
- Na kolik procent využíváte v praxi poznatky získané během studia?

Komplexně

Z jednotlivých předmětů – právo,
psychologie,
sociální pedagogika,
cizí jazyk,
teorie řízení.

Tato otázka byla pojata jako tzv. otázka škálová a stejně tak byla i vyhodnocena.

Shrnující otázky:

- Co Vám přineslo studium oboru sociální pedagogika v praxi?
- Které poznatky Vám v praxi chybí?
- Jak zpětně hodnotíte studium a jeho užitečnost?

Rozvíjející otázky

1. Jakou jste měla představu o oboru sociální pedagogika před nástupem na školu?

Respondentka měla poměrně jasnou představu o oboru sociální pedagogiky ještě před nástupem do školy, neboť měla dostatek informací z okruhu svých spolupracovníků, z nichž mnozí již byli studenty IMS v Brně. Pro studium se rozhodla v důsledku nutnosti doplnění si vzdělání. V této době již pracovala v rezortu policie.

„Ano, primárně jsem získávala informace od kolegů, kteří již byli studenty prvního běhu, kterým IMS vlastně zahájil činnost. V podstatě to nebylo žádné překvapení, věděla jsem, co mě čeká. Měla jsem informace o přednášených předmětech, zaměření celého studia a tak. Samozřejmě, že celá řada poznatků, nových poznatků, se začala objevovat až přímo během samotného studia, takže pak jsem si vlastně udělala sama pro sebe ucelený obrázek, o čem to vlastně celé konkrétně bude. Člověk samozřejmě zná předmětovou skladbu, ale obrázek o požadovaných nárocích, které na něj budou ve škole kladeny si udělá až přímo tam, tedy až ve škole během plnění si studijních povinností“

2. Které konkrétní poznatky jste využila v praxi?

Respondentka uvedla, že se jí pro její pracovní praxi jeví jako jedny z nejdůležitějších poznatky z oblasti psychologie, neboť ve své pozici pracuje s lidmi. Jako vysoce užitečné hodnotí základy psychologické a sociální komunikace, právě v návaznosti na své pracovní zařazení. S poznatky z tohoto oboru zpracovala i ve své bakalářské a posléze i magisterské práci, stejně jako v závěrečné práci doplňujícího pedagogického studia. Tématem těchto prací bylo přijímání do služebního poměru k Policii ČR.

„V roli vedoucího pracovníka pracuji s lidmi, takže pro personální práci se zcela určitě vyplatí takové ty psychologické základy. Člověk získá spoustu znalostí a orientuje se v problematice, v žádném případě není psycholog, ale ví, kde co najde a tak. Třeba velice zajímavé a užitečné pro můj obor jsou informace z oblasti komunikačních technik a samozřejmě psychologie, hlavně tedy sociální psychologie. Prostě člověk získá takovou tu základní orientaci, která, myslím si je velice důležitá pro práci s lidmi. To si myslím, že je takový ten největší přínos.“

3. Co bylo podle Vás pro praxi zbytečné?

Respondentka si neuvědomuje žádné konkrétní informace, které by se jevily jako zcela zbytečné. Zpravidla se na prvotní informace následně navázaly informace nové, které je rozšiřovaly a prohlubovaly. Některé přednášené předměty byly podle jejího názoru málo časově dotovány, chyběl tedy čas k širšímu porozumění a pochopení přednášené látky. Takovýmto předmětem je podle ní třeba filozofie.

„Na to si už moc nepamatuji, myslím, že zhola zbytečného tam nic nebylo. Ono se to vždy odvíjelo jakoby v několika stupních tím, že jsme prošli bakalářským a následně magisterským studiem. Ony se ty předměty v podstatě opakovaly, ale vždy v takovém větším a širším záběru. Vždycky o trochu hlouběji. Některé předměty člověk v praxi zas tak moc nevyužije, ale tím nemyslím, že by nebyly zajímavé. Jde asi spíš o to, že do nich málo pronikne, protože je na ně málo hodin. Celkem hodně zajímavá mi připadala filozofie, ale bylo na ni opravdu málo času.“

4. Co dalšího by jste ještě řekla ke studiu?

Respondentka hodnotí studium jako vysoce přínosné v oblasti získávání nových poznatků a informací z přednášených předmětů, získání náhledu do mnohých problematik s nimiž by se asi běžně nesetkal a na mnohé jevy si udělá vlastní názor. Dalším přínosem je rozšíření osobních vztahů a kontaktů, které vznikly během studia a trvají nadále.

„Mnoho mých spolužáků je z policejní branže a jsou v podstatě z celé republiky. S mnohými se do dneška setkáváme. Poměrně dost mých současných kolegů na IMS chodí, jsou z řad policistů, ale i občanských zaměstnanců policie. Za velice zajímavé také považuji to, že bylo možné poznat některé vyučující, to také považuji za určitý přínos.“

5. Co byste doporučila budoucímu studentovi oboru sociální pedagogika?

Respondentka uvedla, že pokud by byl tím uchazečem kolega z řad policie, který by chtěl karierně růst, tak by mu zcela určitě tento druh studia plně doporučila. Studium na IMS hodnotí jako velice kvalitní alternativu získání potřebného stupně vzdělání a uplatnění se ve složkách policie.

„Velice záleží na tom, jakou má ten člověk představu o svém dalším uplatnění. Pokud by to byl kolega z řad policie a nechtěl studovat policejní akademii nebo práva,

pak bych plně doporučila tuto školu. Podle mého názoru je to velmi kvalitní alternativa k doplnění potřebného vzdělání. V mém případě hrálo velkou roli i to, že je tato škola v Brně.“

Dále respondentka ze své pozice doporučuje u studia vytrvat i po ukončení bakalářského stupně a navázat na studium na magisterském stupni.

„Vůbec jsem neuvažovala o tom, že bych už dál nešla. Jde jen o to se trošku překonat a té škole něco dát. Nevystupovat z toho rozjetého vlaku, později člověk už jen těžko naskakuje. Nejdříve se to jeví, že člověk bude rád, když dokončí bakaláře, ale pak mu to asi nedá nepokračovat. Ze svého hlediska bych magisterské studium hodnotila jako do jisté míry jednodušší. Člověk už ty základní informace má a jen na ně navazuje a staví nové poznatky.“

6. Na kolik procent využíváte v praxi poznatky získané během studia?

a) komplexně

b) z jednotlivých předmětů – právo, psychologie, sociální pedagogika, cizí jazyk, teorie a praxe řízení.

Jak již bylo v úvodu zmíněno, tato otázka byla položena jako tzv. *otázka škálová*. Bylo vytvořeno celkem dvanáct škál. Podotázek bylo celkem šest, tedy dvě škály pro jednu podotázku, z nichž první škála sloužila pro určení míry využití poznatků získaných během studia v pracovní praxi a druhá škála pro určení míry využití poznatků získaných během studia v běžném životě.

- **První podotázka** se týkala určení míry využití poznatků získaných během studia *komplexně*.

Další podotázky se týkaly určení míry využití poznatků z jednotlivých konkrétních vyučovaných předmětů v pracovní praxi a v životě.

- **Druhá podotázka** se týkala určení míry využití poznatků z vyučovaného předmětu, kterým je *Aplikované právo* v pracovní praxi a v životě.
- **Třetí podotázka** se týkala určení míry využití poznatků z vyučovaného předmětu, kterým je *Aplikovaná psychologie* v pracovní praxi a v životě.
- **Čtvrtá podotázka** se týkala určení míry využití poznatků z vyučovaného předmětu, kterým je *Sociální pedagogika* v pracovní praxi a v životě.
- **Pátá podotázka** se týkala určení míry využití vyučovaného předmětu, kterým je *Cizí jazyk (anglický)* v pracovní praxi a v životě.

- **Šestá podotázka** se týkala určení míry využití poznatků z vyučovaného předmětu, kterým je *Teorie a praxe řízení* v pracovní praxi a v životě.

Respondentka uvedla, že míra využití informací získaných během studia je shodná jak v soukromém životě, tak v pracovní praxi. Takto se vyjádřila ke všem šesti podotázkám.

Co se týká vyjádření k rozsahu využití v rámci jednotlivých podotázek je to:

Komplexně využívá poznatků získaných během studia na 80%.

Aplikované právo využívá poznatků na 70%.

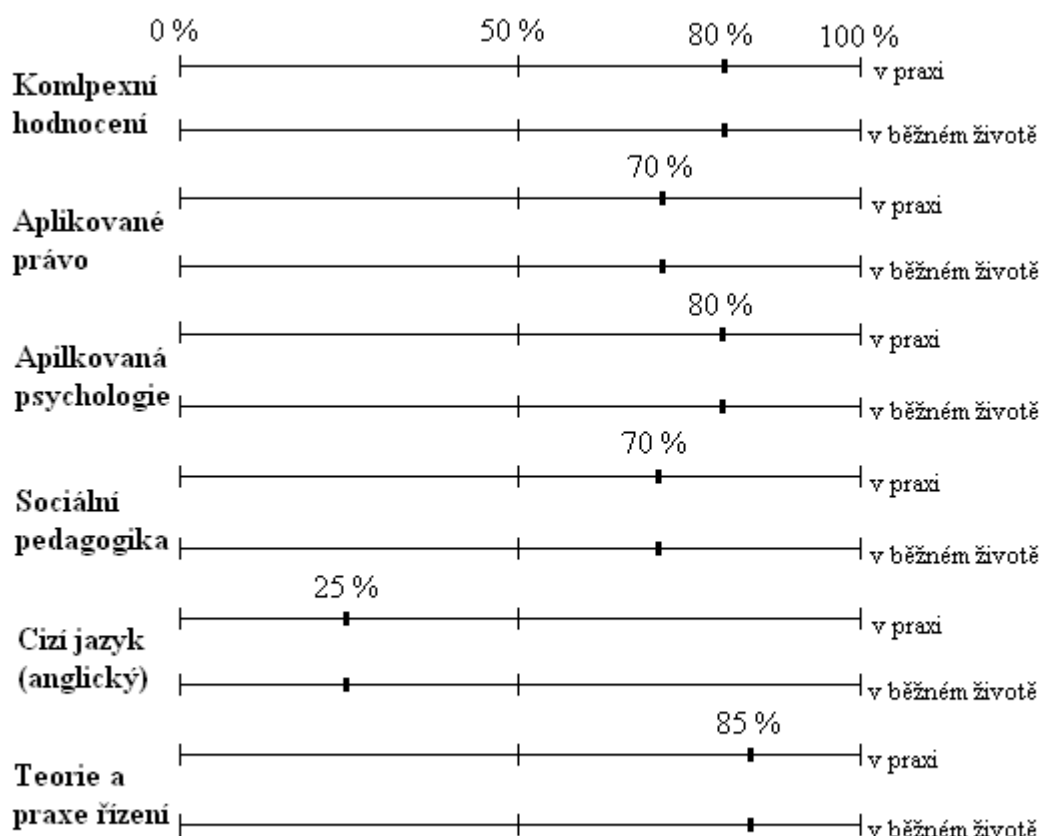
Aplikovaná psychologie využívá poznatků na 80%.

Sociální pedagogika využívá poznatků na 70%.

Cizí jazyk (anglický) využívá na 25%.

Teorie a praxe řízení využívá poznatků na 85%.

Schematiky vyjádřeno:

„No je to tak, jak jsem už říkala, nejdřív získáte základní znalosti, které si pak neustále rozvíjíte, rok od roku to narůstá. Těžko se to dá nějak přesně percentuálně vyjádřit. Rozhodně je to však v té druhé, vyšší polovině mezi 50 až 100 %. Jak jsem už dříve řekla, tak ty komunikační techniky a psychologie jsou pro práci v oblasti personalistiky důležité. Ted' nedávno jsme museli rozvázat pracovní poměr s některými zaměstnanci, takže tam se mi to hodilo bezesporu.

Nižší míra je u toho jazyka, protože ten já v praxi zas tak moc nepoužiji. V případech, kdy potřebuji nějaký ten odborný překlad mám k dispozici tým překladatelů. Takové ty základní znalosti mám, nějaký jednoduchý text si přeložím, ale na komplikovanější věci mám tým lidí. Tady u toho cizího jazyka by to rozhodně bylo v té nižší polovině, pod těch 50 %.

Co se týče pedagogiky jde spíše o teoretickou záležitost v případě, že se jí nevěnujete v praxi, ale zase vám to otevře určitý náhled na některé věci. Pokud ve škole neděláte a tu pedagogickou činnost nevykonáváte, tak ty zkušenosti z praxe samozřejmě chybí. Pro mé povolání u policie se spíš hodí ty sociální aspekty, než třeba otázky výchovy a vzdělávání ve školách.

Znalosti práva jsem měla ještě před nástupem do školy, protože přece jen člověk od policie se musí v právu nějak orientovat. Ve škole jsem si informace hodně doplnila a rozšířila a v praxi asi nejvíce využívám informace z oblasti občanského a trestního práva. Takové občanské právo se samozřejmě hodí i v normálním životě.

V praxi i v životě je to využití všech těch informací tak na stejno. Právo, psychologie, sociální pedagogika i teorii řízení, to vše se dá v práci s lidmi využít.“

Shrnující otázky

1. Co Vám přineslo studium oboru sociální pedagogika v praxi?

Respondentka hodnotí přínos studia pro praxi velmi pozitivně. Zejména pro zaměstnance bezpečnostních složek, ale i pro okruh zaměstnanců ze sféry státní a veřejné správy studium doporučuje. Jde o zkvalitnění a doplnění si vzdělání v oborech, které jsou na toto publikum zaměřeny.

„Studium mi primárně přineslo rozšíření znalostí a rozšířilo obzor o mnoho informací, ke kterým by se člověk jen tak nedostal. Vřele bych doporučila studium svým kolegům z řad bezpečnostních složek a taktéž lidem z okruhu státní a veřejné správy. Člověk získá náhled do spousty problematik a o mnoha jevech si udělá vlastní

obrázek. Význam pro praxi je zejména ten, kromě nových poznatků, že mi byl umožněn služební postup. “

2. Které poznatky Vám v praxi chybí?

Respondentka uvádí, že nepocítuje nedostatek některého určitého druhu či okruhu informací, které by jí v praxi chyběly a které by jí studium mělo poskytnout.

„Ne, nevím. Nevzpomínám si, že by mi něco chybělo, že bych nějaké informace postrádala. Myslím, že je jen na člověku, aby si to, co mu eventuelně chybí doplnil.“

3. Jak zpětně hodnotíte studium a jeho užitečnost?

Respondentka hodnotí zpětně přínos studia jako velmi pozitivní s velkým přínosem pro praxi. Absolvování studia mělo přímý vliv na její osobní profesionální růst. Dokonce uvažovala o dalším pokračování ve studiu, ale díky novému pracovnímu zařazení k naplnění tohoto cíle nedošlo. Studium nehodnotí pouze jako přínos pro oblast pracovní, ale i pro oblast osobnostní.

„Takže někdy to bylo opravdu o sebezapření, musela jsem si nejdříve plnit své služební úkoly a pracovní povinnosti, k tomu ještě rodina, stres se zkouškami a tak podobně. Ale jsem ráda, že jsem u toho vydržela. Pomohlo mi to v postupu v kariéře. Jak jsem už několikrát řekla jde o to, že se na sebe nabalují další nové a nové poznatky, které vedou nepochybně také ke kariernímu růstu.“

Shrnutí empirické části

Cílem empirické části bylo zjistit míru využití znalostí a dovedností získaných během studia v praxi, což se také podařilo.

Z rozboru získaného rozhovoru vyplývá, že využitelnost informací v praxi je velmi široká, jak v komplexním pojetí, tak v rozsahu jednotlivých předmětů, zejména v okruhu informací z předmětu práva, hlavně občanského a trestního práva a psychologie, následně teorie řízení a sociální pedagogiky. Slabší využití znalostí v praxi je v okruhu jazykových znalostí. Míra a druh využívaných informací vyplývá z povahy pracovního zařazení respondentky.

Také bylo zjištěno, že informace nabyté během studia jsou využitelné ve stejné míře i v oblasti soukromého života respondentky.

Nebyly nalezeny žádné nedostatky v oblasti absence některých dalších poznatků a informací, které by respondentka v praxi přímo postrádala a které jí škola měla poskytnout.

Dalším zjištěním je přímá souvislost mezi úspěšným absolvováním studia a pracovním postupem. Z výpovědí vyplývá, že dokončení studia mělo přímý vliv na karierní růst dotazované osoby.

Závěr

Je velmi složité až nereálné jednoznačně vymezit obsah oboru sociální pedagogika. Nejednotnost pojetí oboru pramení z různorodosti existujících definic sociální pedagogiky, tedy její pojetí v širším a užším smyslu, přístupu jednotlivých autorů k vymezení předmětu, dále vymezení teoretických přístupů a aktuálních cílů oboru, což tento úkol výrazně znesnadňuje. Někdy je sociální pedagogika chápána jako opak pedagogiky individuální. Jedná se o společenskovědní obor zaměřený nejen na oblast výchovy, pomoci, prevence ale na další oblasti společensky potřebných aktivit vyplývajících ze současného stavu společnosti a jejího budoucího vývoje.

Lze konstatovat, že i přes určitý útlum české sociální pedagogiky, k němuž došlo v minulém půlstoletí, je její nynější rozvoj velmi dynamický a rychlý. Dokladem toho je bohatá publikační činnost zabývající se problematikou sociální pedagogiky, ale i dalších souvisejících oborů, ať už jde o problematiku sociálních patologií, problematiku organizace volnočasových aktivit, otázky multikulturní výchovy apod.

Důkazem masivního rozvoje a zájmu o obor sociální pedagogiky je celá řada vysokých škol v České republice, které na svých fakultách nabízejí studijní obor sociální pedagogiky, nebo obory obdobného charakteru. K určitému zatraktivnění daného studijního oboru na jednotlivých školách přispívá určitá konkrétní specializace oboru (např. etopedie, sociální prevence apod.). Dokladem zájmu je také možnost kontinuálního vzdělávání v tomto oboru, který je nabízen na bakalářském stupni s možností pokračování na navazujícím magisterském stupni, nebo přímo magisterský (pětiletý) stupeň studia. Školy vychází vstříc zájemcům o studium sociální pedagogiky tak, že organizují studium jak prezenční formou, tak kombinovanou formou. Mnoho uchazečů o studium je z řad lidí již zapojených do pracovního procesu, kteří mají zájem o doplnění svého vzdělání s ohledem na své pracovní zařazení.

Uplatnění profese sociálního pedagoga ve společenské praxi je velice široké a je vyvoláno přímo společenskou potřebou této profese. Požadavkem je konstituování adekvátně vzdělaného a erudovaného profesionála pro pracovní zařazení v mnoha institucích a zařízeních, jak již bylo výše několikrát zmíněno. Pojem sociální se nevztahuje pouze k oblasti pomoci potřebným a pojem pedagogika pouze k oblasti výchovy. Profese sociálního pedagoga neobyčejným způsobem takto vymezenou oblast přerůstá, jednak v šíři jeho uplatnění v praxi, ale i v šíři jeho možných

pracovních aktivit. Profese sociálního pedagoga je náročná z mnoha hledisek, klade vysoké nároky nejen na spektrum jeho vědomostí a dovedností, ale i na oblast osobnostních kvalit a předpokladů.

Přímá potřeba této profese vyplývá z odlišného způsobu organizace současné společnosti. Je žádoucí zaměřit se na tu část populace, která by mohla být potenciaálně ohrožena sociálními patologiemi, tedy děti, mládež a dospívající, jimž je nutné poskytnout podnětově bohaté zázemí pro zdravý rozvoj sebe sama v současném světě, kdy dochází k jistému oplošťování dříve tak typických sociálních vazeb, zejména v rámci rodiny. Profesi sociálního pedagoga lze uplatnit ve všech třech rovinách prevence sociálně patologických jevů.

Nesporná je vzrůstající společenská potřeba a nutnost této profese, stejně jako vybudování její prestiže.

Resumé

Cílem práce je pojednat o možnostech využití profese sociálního pedagoga na trhu práce.

Obsah této bakalářské práce je členěn do dvou hlavních celků, tedy teoretické části a empirické části.

Obsah teoretické části je tvořen čtyřmi kapitolami.

V první kapitole je pojednáno o samotném pojmu sociální pedagogika, definici a předmětu oboru, o teoretických přístupech a aktuálních cílech. Také je zde charakterizována sociální pedagogika v širším i užším pojetí a vztah mezi sociální pedagogikou a sociální prací. Dále je zde sociální pedagogika popsána jako vědní disciplína a multioborové vztahy k dalším společenskovedním disciplínám.

V druhé kapitole je shrnut historický vývoj oboru sociální pedagogika v kontextu obecných historických souvislostí a v kontextu vývoje oboru na území České republiky.

Třetí kapitola pojednává o možnostech a formách studia sociální pedagogiky v rámci poskytovaného vysokoškolského vzdělávání na území České republiky. Jsou zde přiblíženy standardy vzdělání a sestaven možný profil absolventa studijního oboru sociální pedagogika. Informačními prameny pro tuto kapitolu byly primárně webové stránky jednotlivých vysokých škol.

Ve čtvrté kapitole jsou uvedeny skutečnosti související s profesí sociálního pedagoga a jeho uplatnění v praxi. Jsou zde charakterizovány kompetence a pracovní činnosti, možný model profese sociálního pedagoga a podmínky pro výkon této profese. Do šíře jsou zde rozpracovány možné roviny uplatnění sociálního pedagoga v praxi. Kapitola je doplněna informacemi z katalogu prací.

Obsahem empirické části je rozbor rozhovoru s absolventem IMS Brno. Respondentka je zaměstnancem Policie České republiky v oblasti personalistiky, absolvovala studium na magisterském stupni.

Cílem empirické části je zjištění míry využitelnosti vědomostí a dovedností získaných během studia v praxi, tedy v jejich využití v rámci pracovního zařazení respondenta a také jejich využití v oblasti soukromého života respondenta. Jedna z otázek byla položena a následně i vyhodnocena jako tzv. otázka škálová, která sloužila k přesnějšímu určení míry využitelnosti nabytých vědomostí a dovedností.

Anotace

Práce pojednává o možnostech uplatnění sociálního pedagoga na trhu práce. Teoretická část se skládá ze čtyř kapitol, které pojednávají o sociální pedagogice jako o společenskovědním oboru a jeho působnosti v současné společnosti, stručně charakterizují historii oboru, možnosti vysokoškolského studia oboru v České republice a o možnostech uplatnění profese sociálního pedagoga na trhu práce. Empirická část prezentuje výzkum na téma míry využitelnosti vědomostí a dovedností získaných během studia v praxi.

Klíčová slova

Sociální pedagog, trh práce, profil absolventa, kompetence sociálního pedagoga, model profese sociálního pedagoga, uplatnění sociálního pedagoga v praxi.

Anotation

This work deals with the possibilities of using a social pedagogy specialist on the job market. The theoretical part consists of four chapters that deal with the social pedagogy as a socioscientific subject and its sphere of action in contemporary society. It briefly deals with the history of the subject, possibilities of university studies of this subject in the Czech Republic and about possibilities how to use the profession of the social pedagogy specialist on the job market. The empirical part presets research of the theme of the dimensions of the efficiency of knowledges and skills obtained in the course of university education in practice.

Keywords

Social pedagogy specialist, job market, profile of graduate, competences of social pedagogy specialist, model of social pedagogy specialist, using social pedagogy specialist in practice.

Seznam použité literatury

Monografie a sborníky

1. ALINČE, F. , TOMŠÍ, I. *Katalog prací uplatňovaný podle povolání a platových tříd ve veřejných službách a správě*. Olomouc: ANAG, 2005. ISBN 80-7263-311-2.
2. GULOVÁ, L. Požadavky některých zařízení určených pro volný čas dětí a mládeže na profil sociálního pedagoga. In *Sociální pedagogika jako vědecká a společensky užitná disciplína*. Brno: IMS, 2000, s. 165-168. ISBN 80-902936-0-3.
3. HŘEBÍČEK, L. Vědní a aplikační tvář sociální pedagogiky. In *Sociální pedagogika jako společensky užitná disciplína*. Brno IMS, 2000, s. 7-16. ISBN 80-902936-0-3.
4. KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: PF UP, 1996. ISBN 80-7067-669-8.
5. KRAUS, B. *Sociální aspekty výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1998. ISBN 80-7041-841-9.
6. KRAUS, B. Sociální pedagogika jako vědní disciplína a jako studijní obor. In *Sociální pedagogika jako vědecká a společensky užitná disciplína*. Brno: IMS, 2000, s. 68-76. ISBN 80-902936-0-3.
7. KRAUS, B. , POLÁČKOVÁ, V. a kol. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
8. KRAUS, B. Vývojové tendence české sociální pedagogiky. In *Sociální pedagogika teorii a praxi*. Brno: IMS, 2006, s. 99-105. ISBN 80-902936-6-6.
9. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
10. NĚMEC, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.
11. PROKOP, J. Sociální pedagogika a její metodologické problémy. In *Sociální pedagogika jako společensky užitná disciplína*. Brno IMS, 2000, s. 105-109. ISBN 80-902936-0-3.
12. PŘADKA, M. , KNOTOVÁ, D. , FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: PF MU, 2004. ISBN 80-210-3469-6.

13. SEKOT, A. Úvod do studia předmětu sociologie a mezipředmětových vztahů. In *Sociální pedagogika jako obor vysokoškolského studia*. Brno: IMS, 2003, s. 90- 96. ISBN 80-902936-1-1.
14. ŠTÁVA, J. Školství z pohledu sociální pedagogiky. In *Sociální pedagogika jako vědecká a společensky užitná disciplína*. Brno: IMS, 2000, s. 122-126. ISBN 80-902936-0-3.
15. VÁVROVÁ, S. Sociální pedagogika pro pracovníky pomáhajících profesí. In *Sociální pedagogika jako obor vysokoškolského studia*. Brno: IMS, 2003, s. 31-34. ISBN 80-902936-1-1.

Periodika

1. BALÁŽ, O. Sociální pedagogika-problémy a perspektivy. *Pedagogická revue, časopis pre otázky pedagogického teorie, praxe a psychologie*. 1991, č. 8, s. 610. ISSN neuvádí.
2. JEDLIČKA, R., KLÍMA, P. Aktuální otázky terénní sociálně pedagogické práce s neorganizovanými skupinami dětí a mládeže. *Pedagogika, časopis o vzdělávání a výchově*. 2004, 1, s. 4-18. ISSN 0031-3815.
3. KRAUS, B. Pohled na současnou sociální pedagogiku. *Pedagogika, časopis o vzdělávání a výchově*. 1996, 2, s.117-122. ISSN 3330-3815.
4. KRAUS, B. K vývoji české sociální pedagogiky. *Pedagogika, časopis o vzdělávání a výchově*. 2007, 2, s.132-143. ISSN 0031-3815.
5. LORENZOVÁ, J. Sociální pedagogika jako pomáhající disciplína. *Pedagogika, časopis o vzdělávání a výchově*. 2001, 3, s. 292-293. ISSN 3330-3815.